

XABIER MENDIGUREN BEREZIARTU

ITZULPENAREN GALAXIA ETA EUSKARAREN UNIBERTSOA

Urtea joan eta urtea etorri euskal itzulpengintzaren mundu edo galaxiatxo hedatuz eta bere baitan gero eta konplexutasun handiagoa garatuz doa. Aurten argia ikusi duen J. M. Torrealdairen *Euskal kultura gaur. Liburuaren mundua* (205-226 or.) obrari begiratu bat ematea aski da orain arte inoiz ez bezalako datu-kopuru eta irudikapen-baliabideez euskal itzulpengintza zer izan den eta zertan den ikusteko.

Hedatuz doan, zenbait alorretan asetze-puntu bat lortu duen eta gogoeta eta birmoldaketak behar dituen galaxia.

Horregatik euskal itzulpengintzaren eta azken bi urteotan ekinean diharduen eta berriki euskalgintzako gizarte-erakundeen Kontseilua gauzatu duen Euskararen Unibertsoa bezalako mugimenduari arteko lotura egitea ez da halaberharrez edo inguruabar pertsonal hutsengatik egin dudana lotura.

Euskararen Unibertsoak plazaratu dituen ideiak kontuan hartuz, euskalgintzan hazkuntza eutsigarria eta euskaldun ororentzat hizkuntz bizigune erosoak lortu nahi badugu, itzulpengintzak haur eta gaztetxoengandik inguruan mugitzetik pixkanaka gazte eta helduen munduko premiak asetzerantz bideratu beharra dauka, gero eta gai desberdinagoak euskararen eremura ekarriz, nahiz eta goi-espezializazioko testuak seguraski ingelesez idazteko joera oro har etorkizunean areagotu egingo dela onartu.

Bestalde, eta Euskararen Unibertsoak erakusten duen il-dotik, Euskal Herrian bizikide ditugun gaztelania eta frantse-saren unibertsoetan bizi direnei euskararen munduan sortzen denaren berri ematea orain arte baino indar eta konbentzimentu handiagoz bultzatu beharra daukagu etorkizunean, nahiz eta horretan komunikabideen kontrola dutenek interes handiegirik agertuko ez duten. Euskararen baitako kultur-gintzak, nahiz eta xumea izan, egoki itzuli eta behar duen pu-

blizitateaz hornituz gero, badu zer esan eta ibilirik munduan zehar, bai Euskal Herriko beste unibertsokideen artean eta euskal diasporarekiko loturak estutzeko ezezik, baita beste edozein hizkuntza eta kulturarekiko zubiak ezartzeko ere. Sortu den Kontseiluak Euskararen Unibertsoaren Jardunaldietako testuak erdaratu eta argitaratzea izan liteke izpiritu horren lehen pauso adierazgarrietako bat.

EUSKAL HERRIKO ADMINISTRAZIOA ETA JUSTIZIAKO ITZULPENGINTZA

Aurten argitara eman da ale monografiko batean iazko udan aipaturiko gaiaren inguruan etxeko eta kanpoko hizlariak egin dako gogoeta. «Euskal itzulpenaren alorrean itzultzaile-talderik aspaldikoena eta handiena» osatzen duen honi buruzko ikuspegi zabala aurkitzen da bertan Lurdes Auzmendi, Nekane San Migel, Jon Agirre, Anjel Lobera eta Jesus Maria Agirre Berezibarren eskutik, kanpotik etorritako Marta Xirinaes, José Palacio González eta Antonio Argüesok nazioarteko informazioaz argitu eta osatua.

Lurdes Auzmendik emandako datuen arabera, 162 dira Euskal administrazio eta justiziako itzultzaileak, eta honako profila hau dute nagusiki:

- Funtzionario-harremana dute erakundearekin eta batez beste 5-6 urte daramatzate lanean, erdi- edo goi-mailako ikasketak eginak dira, euskaldun zaharrak, eta 2.700.000-3.500.000 bitarteko soldata gordina irabazten dute urtean.

- Beren formazioaz kezkatuak, itzulpengintzan (aldizkari ofiziala, arauak...) aritzen dira nagusiki, baina euskararekin zerikusia duten beste zeregin batzuetan ere bai. Itzultzaile-interpretarien kasuan, bi zereginetan jarduten dute. Lan gehiena administrazioak bere funtzionamendurako gazteleraz sortzen dituen testuak itzultzean datza, alderantzizko itzulpena erabat sinbolikoa delarik. Autonomia Estatutua onartu zenetik 16 urte igaro diren arren, euskara ez da oraindik kasu gehinetan Administrazioko lan-hizkuntza izatera heldu.

EUSKARAZKO LITERATUR ITZULPEN ONENARENTZAKO EUSKADI SARIA

Kultura Sailburuaren ekainaren 5eko aginduak honako sarrrera hau dakar:

Euskararen erabilera normalizatzeko egindako lehen saioetatik bertatik, ahalegin handiak egin dira literatura unibertsaleko literatur lanik adierazgarrienak euskarara itzultzeko. Era horretara, literatur lan horiek Euskadiko hizkuntza ofizialetako batean irakurri nahi dituztenei horretarako aukera eman zaie eta, bidebatez, *euskarazko edizioaren merkatu murritzean* sartuta dagoen arlo bat, hau da, itzulpengintza, bultzatzen eta saritzen da.

Itzulpengintza bultzatzeak, beraz, *administrazioak ahal duen neurrian sustatu beharreko zeregina behar du izan*. Kultura Sailari dagozkion eginkizunen artean, literaturgintzaren arlo guztiak suspertzea eta zabaltzea daude, Euskadiko hizkuntz koofizialtasuna aintzat hartuta. Eta, horregatik, egokitzen da, sustapenerako ohiko bideak erabiliz, Euskal Literatur Itzulpen Onenarentzat Euskadi Literatur Sarirako dei egitea. (*azpimarrak nireak*)

1.500.000 pezetako saria Jose Morales Beldarentzat izan da M. J. Lermontoven *Gure garaiko heroia* errusieratik itzultzeagatik. Hogei obratik gora —eta ia guztiak kalitate nabarmenekoak— aurkeztu izanak zerbait esaten du euskal itzulpengintzak azken urteotan izan duen aurrerabideaz.

Halaber, esan behar da, parez pare literatur sariak eskuratu dituztenei (Epalza, Saizarbitoria, Atxaga...) laguntza bereziak eman zaizkiela beren obra euskaratik erdarara itzul dadin, eta horrela aspaldidanik egiten zen eskari bat betetzen hasteko bideak urratu dira.

Espero dezagun Saria datozen urteetan hobetuz eta sendotuz joango dela maila guztietan eta horrela itzulpegintzak ere. Hala ere, merkatuaren murriztasuna eta Administrazioak itzulpengintza ere sustatu beharra duela kontuan harturik, euskal liburugintzaren dibertsitatea zaindu beharko luke, beste izae-
ra bateko ekoizpenak ere bultzatuz, zeren hazkuntza harmo-

nikoak kantitatearekin batera dibertsitatea ere babestuz, argitaletxeen ekimen berriak kontuan hartuz eta diruz lagunduz. Bide horretatik oraindik badagoela zereginik gure artean, esango nuke.

QUOUSQUE TANDEM?

Administrazioan, adibidez, Jaurlaritzak 70 milioi jartzen ditu aurrekontuetan kanpoko itzulpen-zerbitzuetarako; esan beharrik ez dago alor pribatuan, argitaletxeek, unibertsitateak, enpresek eta abarrek gero eta kopuru handiagoak ezartzen dituztela. Baina hala eta guzti ere, itzulpen- eta interpretaritzatitulaziorik ez duen komunitate bakarra gara.

Bestalde, ez legoke hutsetik hasi beharrik: Martuteneko Itzultzaile Eskola, IVAPek antolaturiko hiru urteko itzulpen-ikasketak, UEUn emandako ikastaroak, EIZIEren baitako *Senex* aldizkaria eta mintegiak, Deustu eta Gasteizko masterrak, terminologia, hiztegi berezitu eleanitzak, interpretaritzak, teoriako liburuak eta abar, gaiak eta irakasleak prestatzean bidetik eman da urrats interesgarriak. Dena den, 1997-98 ikasurte honetan Gasteizen 36 ikasle eta master bakarrarekin gaude. Premiak premia, badirudi Unibertsitateak ez duela aurkitzen hutsune hau betetzeko modurik.

TRADUKTOLOGIAREN BEHARRIZAN ZABALA

Izendapena da gutxienekoa: bestela esan nahi bada itzulpen-esperientzia ezinbestekoa da gure gizarteko sektore jakin batzuetan: irakaskuntzan eta hiru hizkuntza gutxienez landu behar dituen gurea bezalako herri batean maila batzuetatik gorako irakasleei, DBHtik gora Unibertsitatearen azken ikasurteetarainoko irakasleei prestakuntza traduktologiko oinarritzko bat ematea ezinbestekoa da gaur egunean; baita ikasleei ere, ikasmailetan gora egin ahala gero eta derrigortuagoak aurkitzen baitira hizkuntza desberdinetako testuak erabili eta mezuak kode batetik bestera pasatzera.

Eta gauza konkretuetara jaitsiz, idazleek ikastetxetara egi-ten dituzten gisako bisitak itzultzaileok ere egin beharko genituzke eta helburu bikoitzarekin: itzulitako liburuak aurkeztu eta etxean sortutako liburuen parean nazioarteko fruiturik umoenak irakurtzera ikasleak zaletzeko eta itzultzaile- eta interpretari-lanbidearen berri emateko.

Gainera, ez legoke batere gaizki Lengoaia edo Euskara testuetan Itzulpengintza eta Interpretaritzari buruzko atal bat sartzea, errealitate horrekiko begiak pixkanaka zabaltzeko irakasle-ikasleei. Glotodidaktikan berriz ere itzulpenaren garrantzia eta erabilgarritasuna aurkitu den une honetan, ezinbestekoa litzaiguke hizkuntza desberdinetatik itzulpenak egitea eskola-ariketa gisa, bakoitzaren nortasuna kontrastatu eta bakoitzaren mugak hobeki zehazteko. Laguntza bikaina eskainiko lieke irakasleei sarritan ikasgeletan nabari den «anomia linguistikoa» horretan ordena pixka bat ezartzeko, eta aldi berean hizkuntza eta kultura bakoitzaren arteko loturak age-rian jartzeko.

Gauza bera esan daiteke kazetarien munduaz: teletipoen itzulpenak burutzeko ezezik, askotan itzulitako testuak berak ongi ulertu eta zuzentzeko ere ezinbestekoa da traduktologi-azko prestakuntza. Eta zer esanik ez lanaren munduaren inguruan, komunikazio- eta enpresa-harremanen inguruan bertan ere esku artean erabiltzen diren gaiei buruzko oinarriko prestakuntza ezinbestekoa da. Unibertsitateari dagokio gizartearen premia-mota horiei guztiei irtenbidea ematea, eta pixkanaka alor desberdinetan dagoen zubigintza egitea.

Ongi legoke Merkataritza Ganbaren laguntzarekin ekonomiaren munduan hizkuntz bitartekaritza nola dagoen gaur egun eta etorkizunera begira zer aurreikuspen dauden aztertzea, hizkuntzen irakaskuntzarako oinegoturak behetik gora ongi antolatzeko ezezik, gizarte eleanitz honek behar dituen itzulpen eta interpretazio-premiak gero eta hobeki asetzeko. *Izenburua Hizkuntz bitartekaritza 2.000. Euskal Herrian, Europan eta Munduan* izan liteke egiteko dagoen Liburu Zuri horren izenburua. Egia bihurtzeko bezain argi-ikusle izango ote gara?

ITZULPEN-LIBURUTEGIAK

Bukatu aurretik gogoratu nahi nuke traduktologia eta itzul-pengintzaren inguruko informazioa gure gizartean zabaltzearen ildotik, aipamen berezia merezi duela Donostiako udal-liburutegian azken urteotan egin den ahaleginak. Behiala zenbait urtez antolatu zen Martuteneko Itzultzaile Eskolako liburutegiaren hazkuntza etenda geratu zelarik eta Donostiako Udal Liburutegiarekin sinaturiko hitzarmenari esker, fondoak Konstituzioaren plazako eraikinera eraman ziren. Harezke-ro, bertako zuzendaritza eta langile saiatuei esker urtez urte osatuz eta haziz doa itzulpenarekin zerikusia duten liburu eta aldizkarien kopurua; beraz, gai horiek lehen eskutik ezagutu nahi duenak ez du aurrerantzean aitzakiarik eta alor horretan mundu-mailan argitara ematen den informaziorik behinena dauka eskura, artikulua kopiatzeko eta liburuak nork bere etxean patxadaz irakurtzeko. Bide batez, Bizkaian eta Araban bizi direnentzat, gogorarazi nahi nuke Deustuko Unibertsitatean eta UPV/EHUaren Gasteizko campusean ere badirra beste bi sail gai beraren inguruan, eta urtez urte osatuz doazenak.

XABIER MENDIGUREN ELIZEGI

GALDEREN AROA

Zerren urtea izan da 1997ko hau? Guggenheim azkenean inauguratu zutenekoa? Ortega Lara etxera itzuli baina euskal presoak lehen bezain urruti geratu zirenekoa? Blanco zinegotzia gupidarik gabe hil zutenekoa? Haren osteko histeria faxista askatu zenekoa? Diana Galeskoa eta Teresa Kalkutakoa hil zirenekoa? Komuneko zulutik ere Donostiako Orfeoia kantari edo Cheren argazkia jasan behar izan ditugunekoa? Antton Etxebeste Panamatik ekarri eta Mahai Nazional osoa bideo batetatik espetxeratu zutenekoa? Kristina Espainiakoa eta Iñaki gurea ezkondu zirenekoa?